

*Narcisa Vrbešić-Ravlić*¹³⁶

O LJUDSKIM PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM I NJIHOVOJ PRAVNOJ ZAŠTITI KROZ PRIZMU TERMINOLOGIJE PRAVNIH AKATA

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

UDK: 343.211.3-056.24

DOI: <https://doi.org/10.59014/YCZY3875>

Sažetak

Kada se u suvremenoj legislativi i sve širem tumačenju definicija ljudskih prava ona više ne mogu pojedinačno i točno nabrojati, nego ih dijelimo u skupine koje se svakim danom dopunjuju, prava osoba s invaliditetom postaju uobičajeno prihvaćena i u gotovo su svim međunarodnim i nacionalnim zakonodavstvima ugrađena kao kogentne norme. Analizom obvezujuće međunarodne pravne legislative uvida se kako su jednaka prava za sve prvotno uredila jednakost ranjivih grupa ne razdvajajući ih. Time su se „jednaka prava za sve“ odnosila na sve ranjive skupine, pa i na osobe s invaliditetom. Prikazom termina u odredbama koje štite njihova prava pokazat će se jesu li prava ovako široko uređenim opisom osoba na koje se primjenjuju doista i ispunila zakonodavni okvir zaštite osoba s invaliditetom. Uspoređujući terminologiju u pravnim aktima koji izričito štite ljudska prava i osobe s invaliditetom, posebno je važan uvid u prepoznavanje potrebe zaštite osoba s invaliditetom u kontekstu povrijeđenih ljudskih prava, neovisno o terminološkom navođenju. U radu će se prikazati kako se legislativa nije uvijek jednako primjenjivala sukladno uopćeno postavljenim odredbama „jednakih prava za sve“ i na osobe s invaliditetom čime je narušena njihova zaštita u pravnom smislu. Prikazom i usporedbom krovnih međunarodnih akata, odnosno dijelova koji štite ljudska prava i pravne terminologije kao jamstva zaštite osoba s invaliditetom u smislu njihova prava dokazivanja povrede nekog od ljudskih prava prikazat će se mogući propusti njihove zaštite u slučajevima kada terminologija nije točno navela osobe s invaliditetom kao ranjivu skupinu na koju se legislativa odnosi. Nužno je stoga propitati je li zaštita ljudskih prava osoba s invaliditetom u praksi povezana s točnim terminološkim navođenjem u pravnim aktima. Rad propituje i je li tomu pridonijela preširoko i uopćeno postavljena terminologija u legislativi

136 Filozofski fakultet u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, nvrbesicravlic@ffos.hr

koja krovno štiti njihova prava i je li moguće premisu jednakosti za sve primijeniti i na osobe s invaliditetom bez izričitog navođenja.

Ključne riječi: ljudska prava, osobe s invaliditetom, zaštita osoba s invaliditetom

Uvodne napomene

Prava osoba s invaliditetom kao općeprihvaćena prava današnjice nalaze se u gotovo svim međunarodnim i nacionalnim legislativama kao obvezni dijelovi kada se navode ljudska prava i antidiskriminacijske odredbe. No problematika shvaćanja primjene propisa u terminologiji koja ih navodi u premisi „prava jednakih za sve“ nastaje kod primjene odredbi u kojima nije izričito navedena pojedina ranjiva skupina, odnosno osobe s invaliditetom. Nužno je propitati dijelove pravnih normi koje propisuju „jednaka prava za sve“, kao i normi koje taksativno nabrajaju koje ranjive skupine štite u odnosu jednake zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom. Uskim tumačenjem može doći do problema primjene zakonodavnih normi u praksi kod nedovoljno precizno određenih dijelova legislativne koja nudi pravnu zaštitu osoba s invaliditetom. Ako se u terminologiji „jednakih prava za sve“ ne prepoznaje i zaštita osoba s invaliditetom, iako nisu posebno naznačeni kao ranjiva skupina, takvo tumačenje krije opasnost neizrečene diskriminacije. Prema procjenama Svjetske zdravstvene organizacije, u ovom trenutku oko 15% ukupnog stanovništva, odnosno više od 1 bilijuna ljudi na svijetu čine osobe s invaliditetom.¹³⁷

U Republici su Hrvatskoj na dan 9. rujna 2021. 586 153 osobe s invaliditetom. Osobe s invaliditetom čine oko 14,4% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske (Benjak i sur., 2021). Milenijski razvojni ciljevi iz 2000., koje je prihvatilo 189 država kako bi postavljenim ciljevima riješile probleme najranjivijih skupina (do 2015.), u svojih ukupno 8 točaka, koje predstavljaju najveće svjetske probleme, nisu uvrstili osobe s invaliditetom. Tek se u Izvješću o Milenijskim razvojnim ciljevima iz 2010. spominju osobe s invaliditetom, i to u korelaciji sa siromaštvom, nasiljem nad ženama i pravu na obrazovanje uz zaključak da se osobe s invaliditetom svakako moraju uključiti u Milenijske razvojne ciljeve (World Report on Disability, 2011). Poražavajuća je činjenica da su osobe s invaliditetom u

¹³⁷ <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>, pristup 5. 11. 2021.

tako važnom dokumentu, koji vrijedi kao politički dokument Ujedinjenih naroda za 21. stoljeće, ostale „nevidljiva skupina“, znajući da je broj ove ranjive skupine, koju se još naziva i „najbrojnija svjetska manjina“ (Dadić i sur., 2018), u stalnom porastu.

Postavimo li zaštitu ljudskih prava kao temelj za rješavanje problematike vezano uz bilo koju ranjivu skupinu, pretpostavka je da se diskriminacija mora zaustaviti već u samom propuštanju navođenja osoba s invaliditetom u pravnim propisima i ostalim dokumentima kojima se jamče jednaka prava za sve, a uz razumijevanje različitosti kao temelja razvoja ljudskih prava (Matija, 2011).

Pregled nekih definicija termina osoba s invaliditetom i termina u zaštiti prava osoba s invaliditetom u okviru četiri međunarodna pravna dokumenta

Već pri samoj definiciji osoba s invaliditetom dolazi do različitih tumačenja, a i samo je definiranje pojma određeno različitim tumačenjima u odnosu na zaštitu ljudskih prava. Svjetska zdravstvena organizacija 1980. godine u Međunarodnoj klasifikaciji oštećenja, invaliditeta i hendikepa dala je definiciju invaliditeta kao „bilo kakvog ograničenja ili smanjenja (koje proizlazi iz oštećenja) sposobnosti izvođenja neke aktivnosti na način ili unutar raspona koji se smatra normalnim za ljudsko biće“ (Dadić i sur., 2018). Šest godina kasnije donijela je Odluku o preinaci klasifikacije iz 1980. i Međunarodnu klasifikaciju funkcionalnosti, invaliditeta i zdravlja. U toj je izmijenjenoj klasifikaciji termin „invaliditet“ predstavljen u svojstvu korelacije interakcije oštećenja i negativnih utjecaja socijalne okoline (Dadić i sur., 2018).

U Republici Hrvatskoj dva recentna zakona koja se izravno odnose na osobe s invaliditetom – Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom¹³⁸ i Zakon o hrvatskom registru osoba s invaliditetom¹³⁹ – daju svoje definicije osoba s invaliditetom u skladu s Deklaracijom o pravima osoba s invaliditetom¹⁴⁰ (Narodne novine, br. 47/05) koja definira osobu s invaliditetom kao „svaku osobu koja je zbog tjelesnog

138 Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 39/18 i 32/20.

139 Narodne novine, br. 64/01.

140 Narodne novine, br. 47/05.

i/ili mentalnog oštećenja, privremenog ili trajnog, prošlog, sadašnjeg ili budućeg, urođenog ili stečenog pod utjecajem bilo kojeg uzroka, izgubila ili odstupa od očekivane tjelesne ili fiziološke strukture te je ograničenih ili nedostatnih sposobnosti za obavljanje određenih aktivnosti na način i u opsegu na koji se smatra uobičajenim za ljude u određenoj sredini“ (Leutar, 2015).¹⁴¹

U Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom¹⁴² invaliditet je opisan kao razvojni proces koji nastaje kao rezultat međudjelovanja osoba s invaliditetom i prepreka koje proizlaze iz stavova njihove okoline te iz prepreka koje postoje u okolišu, a koje onemogućuju njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj razini s drugim ljudima.

S obzirom na to da ljudska prava na najvišoj razini uživaju zaštitu Europskog suda za ljudska prava, opće je prihvaćeno tumačenje upravo ono koje ovaj sud prihvaća i primjenjuje uzimajući tako kao cilj realizaciju sveobuhvatne zaštite osoba s invaliditetom koje se prije svega referira na primjenjivost, odnosno pojmove uže i šire definicije, dok Europski sud za ljudska prava primjenjuje shvaćanje šire definicije (Grbić i sur., 2012).

Užu definiciju osoba s invaliditetom – „Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima“ – donijela je Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, kao i Fakultativni protokol uz Konvenciju i Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom¹⁴³.

Šira je definicija prihvatljivija novijim pravnim shvaćanjima, obuhvaća i osobe oboljele od bolesti uzrokovane HIV-om ili koje boluju od AIDS-a i dugotrajnih bolesti koje su vezane uz stariju životnu dob (Grbić i sur., 2012). Šira se definicija stoga postavlja prikladnijom s obzirom na to da obuhvaća sve različite povrede prava osoba s invaliditetom, a zbog kojih se te osobe mogu pozvati na povredu navedenih odredbi.

141 Ovakvu je definiciju Hrvatski sabor na sjednici održanoj 1. travnja 2005. godine izglasao kao općeprihvatljivu.

142 Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 6/07, 5/08.

143 Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 6/07.

Pregledom međunarodnih pravnih normi kojima se jamči zaštita ljudskih prava i sloboda dolazimo do niza pravnih propisa u kojima se ranjive skupine, pa tako i osobe s invaliditetom, ne navode izrijekom, no u tim je propisima njihova primjena zamišljena kao zajamčena jednakom zaštitom prava za sve. Analizirajući pojedine članke međunarodnih pravnih normi, prikazuje se zajamčena jednakost svima i propituje se odnosi li se zajamčena jednakost i na osobe s invaliditetom.

U Povelji Ujedinjenih naroda (1945.)¹⁴⁴ u čl. 1. st. 3. navodi se sljedeće: „Ostvarivati Međunarodnu suradnju rješavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode te razvijanjem i poticanjem poštovanja prava čovjeka i temeljnih sloboda za sve bez razlike s obzirom na rasu, spol, jezik ili vjeroispovijed.“

Ljudska su prava ovom Poveljom dobila međunarodni karakter bez obzira na to što se nadalje ne spominju posebno ranjive grupe, a temeljna jednakost obuhvaćena je zabranom diskriminacije. Na početku članka spominje se rješavanje problema „ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode“ iz čega se posredno vidi poveznica s osobama s invaliditetom, no isključivo u okviru zaštite njihovih socijalnih prava.

U Općoj deklaraciji o ljudskim pravima (1948.)¹⁴⁵ u tri se članka – članak 7., 8. i 11. – govori o jednakosti svih osoba, no – kao ni u Povelji Ujedinjenih naroda – u tim se člancima osobe s invaliditetom ne navode izrijekom. Bez posebnog navođenja određenih ranjivih skupina jasno je izražena premisa „jednakog prava za sve“. U čl. 7. navodi se sljedeće: „Svi su pred zakonom jednaki i svi imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez ikakve diskriminacije.“ Jednakost svih pred zakonom i dostupnost pravne zaštite svima, isključujući bilo koju vrstu diskriminacije, podrazumijevaju se u riječi „svi“ koja širokim shvaćanjem obuhvaća i osobe s invaliditetom.

Čl. 8. navodi sljedeće: „Svatko ima pravo na djelotvorno pravno sredstvo pred nadležnim domaćim sudovima zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava zajamčena ustavom ili zakonom“ gdje se zajamčeno „djelotvorno pravno sredstvo pred nadležnim domaćim sudovima“ također jamči svima jednako u slučaju povrede temeljnih prava. U čl. 11. piše ovo: „Svatko je jednako ovlašten na pravično i javno saslušanje od strane

144 Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 15/93, 7/94.

145 Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/09. Na temelju čl. 32. Zakona o sklapanju i izvršavanju međunarodnih ugovora, Narodne novine, br. 28/96.

neovisnog i nepristranog suda pri utvrđivanja njegovih prava i obveza i bilo koje kaznene optužbe protiv njega“ prema čemu je jasno izražena premisa jednakog prava svima na pravično saslušanje nepristranog suda.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.)¹⁴⁶ u članku 14. navodi da „svi moraju biti jednaki pred sudom i sudovima pravde“. Člankom 16. nadalje određeno je da „svatko ima pravo da ga se svugdje pred zakonom priznaje kao osobu“.

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima¹⁴⁷ u članku 5. stavku 2. navodi sljedeće: „Nije dopušteno nikakvo ograničavanje ili derogiranje temeljnih ljudskih prava koja su priznata ili koja prema zakonu, konvenciji, propisima ili običaju postoje u nekoj državi stranci ovog Pakta, pod izgovorom da ovaj Pakt ne poznaje takva prava ili ih priznaje u manjem opsegu.“

Prikazom dijelova, odnosno članaka u kojima se spominje terminologija koja izrijeком ne navodi da se primjenjuje i na osobe s invaliditetom u ova četiri osobito važna međunarodna pravna dokumenta može se zaključiti da se pod terminom „jednakosti prava za sve“ treba podrazumijevati i jednakost za osobe s invaliditetom i u slučajevima kada to izrijeком nije navedeno.

Osvrt na Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom

„Konvencija o pravima osoba s invaliditetom donijela je, na međunarodnoj razini, novi pristup pravima osoba s invaliditetom i obvezala države članice na promjene i na pravnoj i na političkoj razini“ (Korać Graovac i Čulo, 2011). Zaštita osoba s invaliditetom u međunarodnim aktima u kojima nisu izričito navedene terminologije u smislu navedene jednakosti imala je dug put do današnje precizne pravne regulative. Takvi počeci pravne zaštite do danas su stekli pravnu i jasnu terminološki određenu potporu u međunarodnim i nacionalnim strategijama. Neosporno je da je 21. stoljeće dobilo novi početak u zaštiti osoba s invaliditetom, pa tako i terminološki pravilno usmjeren, donošenjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (Škorić, 2020). Uspoređujući odredbe Konvencije s prethodno donesenim međunarodnim propisima, vidimo da ona sama po sebi

146 Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/93., 7/95. i 11/95.

147 Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/93.

ne donosi neka nova ljudska prava koja nisu već prethodno utvrđena, nego definira i utvrđuje obveze država potpisnica s obzirom na postojeća prava za koje je uočeno da se krše ili uskraćuju osobama s invaliditetom (Korać Graovac i Čulo, 2011). Ovu Konvenciju možemo nazvati krovnim dokumentom koji na jednom mjestu objedinjuje i jamči sva prava za osobe s invaliditetom (Ostojić Baus, 2018). Konvencija je trebala postati most koji bi omogućio osobama s invaliditetom jednakost u svim segmentima socijalnih potreba. Takav bi pristup i trebao biti rješenje problema cjelokupnog konteksta – osobe s invaliditetom doista nisu u istom položaju kao ostali (Škorić, 2017).

U prilog tomu govori i čl. 5. Konvencije u kojem je izričito navedeno „da će države stranke zabraniti bilo kakvu diskriminaciju na osnovi invaliditeta i jamčit će osobama s invaliditetom jednaku i djelotvornu zaštitu od diskriminacije po svim osnovama.“ Time čl. 5. Konvencije jednakost pred zakonom postavlja u kauzalni odnos, zabranjujući bilo kakvu diskriminaciju pred zakonom na temelju invaliditeta (Škorić, 2017) jasno izraženom terminologijom.

Članak 12. Konvencije – Jednakost pred zakonom – svakako je sama srž Konvencije (Škorić, 2020) i u njemu je sadržan koncept realizacije poslovne sposobnosti. Primjena i implementacija Konvencije u zakonodavni okvir država stranaka pokazala se teško primjenjivom, iako je u razvoju izrijeком navedene terminologije i samog koncepta doista trebala biti srž Konvencije. Zabrinjavajuća je stoga izjava bivše potpredsjednice Odbora za prava osoba s invaliditetom Diane Kingston iz 2015. godine da do tada nijedna država stranka nije u potpunosti zadovoljila zahtjeve iz čl. 12. Konvencije (Škorić, 2020).

O članku 14.1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

U europskim pravnim okvirima iznimno je važna Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹⁴⁸ koja, iako ne navodi invaliditet ili osobe s invaliditetom kao posebnu grupu čija bi prava štitila (Grbić, Bodul i Smokvina, 2012), svojim člankom 14.1. određuje izričitu zabra-

148 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Protokola br. 1, Protokola br. 4., Protokola br. 6. i Protokola br. 7. uz tu Konvenciju. Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06., 2/10. i 13/17.

nu diskriminacije na bilo kojoj osnovi: „Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“

U članku koji izričito zabranjuje diskriminaciju tek zadnji navodi potencijalne diskriminacije da to mogu biti „...rođenje ili druga okolnost“ upućuju i na zaštitu osoba s invaliditetom. Time se određuje pitanje zaštite osoba s invaliditetom kao dijelom ljudskih prava, čime se navedena izričita zabrana diskriminacije može identificirati kao dio zajamčenih prava i u terminološki neizrečenju, ali i ovdje primjenjivoj „jednakosti za sve“. Slojevitost potreba primjene zakonodavnog okvira ne smije se stoga prepustiti potencijalnom preuskom tumačenja država članica, nego treba težiti širini tumačenja i primjene na osobe s invaliditetom (Hadi, 2012).

Usporedo s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja u čl. 14.1. zabranjuje diskriminaciju po bilo kojoj osnovi, istovremeno je cijela Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (dalje Konvencija) pravno obvezujuća za sve članice Konvencije. Time je na snazi pravni akt koji se posredno odnosi na članak 14.1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i koji je, iako dokument UN-a, pravno obvezujući i za Europsku Uniju koja je ratificirala Konvenciju. Neupitno stoga treba biti jednako i pravno harmonizirano tumačenje primjene obje konvencije u svim potrebitim primjenama pravnog života osoba s invaliditetom (Milas Klarić, 2014).

Uz obje konvencije i presude Europskog suda za ljudska prava, osobito su značajne i preporuke Vijeća Europe i Povelja Europske Unije o ljudskim pravima koje tumačenje zakonodavne regulative zaštite osoba s invaliditetom čvrsto temelje na sve širem području pravne regulacije neovisno o izravnom navođenju terminologije kao faktora (ne)primjene određenog prava.

Europski sud za ljudska prava u pravnoj zaštiti osoba s invaliditetom – prikazi dva sudska predmeta

U nastavku su prikazana dva odabrana predmeta iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava u kojima su povrijeđena ljudska prava na temelju invaliditeta. Pri tomu se u jednom predmetu izričito spominje pravo

osoba s invaliditetom, dok se u drugom posredno trebalo zaključiti da se takvo pravo treba primijeniti, iako nije izričito navedeno kao terminološka poveznica.

Predmet 1. Guberina protiv Hrvatske (zahtjev broj 23682/13, presuda 12. rujna 2016.)

U ovom je predmetu riječ o obitelji u kojoj su roditelji djeteta s invaliditetom prodali stan na 3. katu u zgradi bez dizala i kupili kuću kako bi olakšali pristup jer se mora osigurati razumni smještaj. Pri kupovini nekretnine (kuće) odbijen im je zahtjev za oslobođenje plaćanja poreza na nekretnine (neizrečena terminologija – ne spominju se posebno osobe s invaliditetom, no primjenom načela „jednakosti za sve“ potrebno je primjenom načela pozitivne diskriminacije posebno uzeti u obzir propise koji se odnose na osobe s invaliditetom). Europski sud za ljudska prava presudio je u korist podnositelja tužbe i pozvao se na povrede nacionalnih propisa, a osobito na povredu prava na oslobođenje od plaćanja poreza na nekretnine sukladno tadašnjem Zakonu o porezu na promet nekretnina¹⁴⁹. Prema navedenom Zakonu, uz ostale tražene uvjete koje je obitelj Guberina ispunjavala, Zakon o porezu na promet nekretninama izričito je naveo da se vlasništvo smatra stambeni prostor „koji je opremljen osnovnom infrastrukturom i zadovoljava higijensko-tehničke uvjete“.

Europski sud za ljudska prava ispravno je i dovoljno široko tumačio navedenu odredbu kojom se obitelj oslobađa plaćanja poreza na nekretnine povezujući istu s Pravilnikom o pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti i Zakonom o suzbijanju diskriminacije.

Zaključno, normativno nije navedeno da su obitelji s osobom s invaliditetom oslobođene plaćanja takvog poreza, no navedeno je da se određeni izuzeci odnose i na osobe s invaliditetom. Potrebno je stoga bilo priznati dokumentaciju koja to dokazuje i primijeniti izuzetak primjene kako bi se

149 U postupcima u kojima je porezna obveza nastala prije 26. veljače 2011., bez obzira na to kada se donosi rješenje, primjenjivale su se odredbe Zakona o porezu na promet nekretnina (Narodne novine, br. 69/97., 26/00. i 153/02.). Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na promet nekretnina (Narodne novine, br. 22/11.) donesen je 18. veljače 2011., a stupio je na snagu 26. veljače 2011. godine od kada se počinje i primjenjivati. U međuvremenu je na snagu stupio novi Zakon o porezu na promet nekretnina (Narodne novine, br. 115/16. i 106/18.).

osigurala jednakost te priznati oslobođenje od plaćanja poreza na nekretninu kako je Europski sud za ljudska prava i presudio.

Predmet 2. Cam protiv Turske (zahtjev br. 51500/08, presuda 23. veljače 2016.)

Podnositeljica je diskriminirana kao slijepa osoba i povrijeđena su ljudska prava slijepa studentice (izrečena točnom terminologijom koja se odnosi na osobe s invaliditetom u pravnim aktima) zakonima koji izričito zabranjuju sve vrste diskriminacije u obrazovanju. Slijepa je studentica aplicirala za upis na glazbenu akademiju. Nakon prijemnog praktičnog dijela ispita, na kojem je pokazala znanje i mogućnost izvedbe na instrumentu, odbijena je – iako je izvedba ocijenjena „bez greške“ – te je dostavljena medicinska dokumentacija da je sposobna pohađati nastavu. Opravdanje glazbene akademije da nema posebno obučene nastavnike i prilagođenu zgradu očigledna je diskriminacija jer je studentica na temelju izvedbe i medicinske dokumentacije bila sposobna za pohađanje nastave. Roditelji studentice tužili su tu glazbenu akademiju i izgubili na svim nacionalnim sudbenim razinama, dok je u međuvremenu studentica nastavila obrazovanje i bila primljena na drugu glazbenu akademiju u Turskoj.

Europski sud za ljudska prava presudio je u korist slijepa studentice u povredi jednakog prava nacionalnih i međunarodnih legislativa u najmanjoj mjeri u „jednakom pravu na obrazovanje za sve“, a zatim i svim ostalim oblicima očigledne diskriminacije.

Zaključna razmatranja

Osobe s invaliditetom bezuvjetno moraju imati pravno zaštićena prava i u onim propisima u kojima to nije izričito navedeno. Bez uvažavanja međunosa zakonskih propisa nacionalne ili međunarodne razine koji se posredno ili neposredno dotiču prava osoba s invaliditetom, kao što u svojim presudama primjenjuje Europski sud za ljudska prava kada te korelacije prepoznaje, ta se prava neće moći jednako realizirati. Edukacija, izrada posebnih uputa, suradnja svih nadležnih institucija koje se u svojem radu bave zaštitom prava osoba s invaliditetom (sudovi, civilna društva, centri

za socijalnu skrb, pučki pravobranitelji i, u konačnici, zakonodavne radne skupine) i prihvaćanje pozitivne sudske prakse Europskog suda za ljudska prava, budućnost su rješenja zaštite prava osoba s invaliditetom.

Donošenjem uputa o radu s posebno ranjivom skupinom osoba s invaliditetom i glasnijim apelom za njihovim prihvaćanjem, tumačenje termina legislative u donošenju presuda i rješenja neće se mjeriti isključivo izrečenom pravnom odredbom i člankom pravnog akta u kojoj se spominje osoba s invaliditetom. Time bi se poticalo šire tumačenje i sagledavanje eventualno potrebne pozitivne diskriminacije pomnijim zadiranjem u sekundarne i posredne pravne akte koji štite prava osoba s invaliditetom cijelom svojom strukturom i terminologijom. Pravna je regulacija zaštite osoba s invaliditetom ujedno i jedno od najosjetljivijih pravnih pitanja, ali i pokazatelj prihvaćanja shvaćanja međunarodne prakse i modernih politika u rješavanju ovog pitanja. Samo učinkovita praksa koja će u budućnosti prihvatiti ponuđeni teorijski i praktični okvir doprinijet će i shvaćanju da osobe s invaliditetom budu percipirane kao jednaki i ravnopravni članovi suvremenog društva (Bebek, Brdarević, 2019).

Literatura

- Benjak T. i sur. (2021.). *Izješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 5-6.
- Dadić, M., Bačić, A., Župa, I., Vukoja, A. (2018). Definiranja pojmova invaliditet i osoba s invaliditetom, *Hrana u zdravlju i bolesti: znanstveno-stručni časopis za nutricionizam i dijetetiku*, Vol. Specijalno izdanje No. 10. Štamparovi dani, 64-66.
- Grbić, S, Bodul, D., Smokvina, V. (2012.). Diskriminacija osoba s invaliditetom i njihova uključenost u društvo s naglaskom na pravo pristupa sudu, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991.)*, 33(2), 667-669.
- Hadi, N. (2012.). The rights of disabled person in the EU and the implications for the member States, *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti*, Pravni fakultet u Osijeku, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, 28(3-4), 191-193.
- Korać Graovac, A., Čulo, A. (2011.). Konvencija o pravima osobama s invaliditetom – novi pristup shvaćanjima prava osoba s duševnim smetnjama, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 61(1), 65.

- Matija, I. (2011). Prava, Pravda i ljudska prava u svjetlu zabrane diskriminacije po Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, *Policija i sigurnost*, 20(2), 149-171.
- Milas Klarić, I. (2014.). Reforma skrbničkog zakonodavstva i europski pravni okvir, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 5(1), 92-97.
- Ostojić Baus, J. (2018.). Kombinirana socijalna politika prema osobama s invaliditetom – podrška socijalnom modelu invaliditeta, *Revija za socijalnu politiku*, 25(1), 49-65.
- Škorić, M. (2017.). Utjecaj Konvencije o pravima osoba s invaliditetom na kaznenopravni institute nebrojivosti, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 38(3), 1027-1053.
- Škorić, M. (2020.). The twenty-first century – The beginning of a new era in the protection of human rights of persons with mental health disabilities, *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*, 36(1), 27-45.

Pravni propisi, sudske presude i izvješća

- Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 47/05.).
- Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06., 2/10. i 13/17.).
- Europski sud za ljudska prava – presude: Guberina protiv Hrvatske, zahtjev broj 23682/13, presuda 12. rujna 2016. i Cam protiv Turske, zahtjev br. 51500/08, presuda 23. veljače 2016.
- Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine, Međunarodni ugovori, 6/07., 5/08.).
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.) (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/93., 7/95. i 11/95.).
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/93.).
- Povelja Ujedinjenih naroda (1945.) (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 15/93, 7/94.).
- Zakon o hrvatskom registru osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 64/01.).
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 39/18. i 32/20.).
- World Health Organization (2011.). *World Report on Disability*.
- <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>, (pristup 5. studenog 2021.)

ON THE HUMAN RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES AND THE DEVELOPMENT OF THEIR LEGAL PROTECTION THROUGH THE TERMINOLOGY OF LEGAL ACTS

Abstract

In modern legislation and the wider interpretation of human rights definitions, when human rights can no longer be listed precisely but are divided into groups that are supplemented every day, the rights of persons with disabilities become commonly accepted and are in almost all international and national legislation incorporated as peremptory norms. An analysis of international and domestic legal legislation will show that “equal rights for all” originally regulated the equality of vulnerable groups without separating them. Thus, “equal rights for all” applied to all vulnerable groups, even to persons with disabilities. An overview of norms that protect their rights will show whether the rights that apply to such a broadly encompassed description of persons fulfill the legislative framework for the protection of persons with disabilities and to what extent. Through a comparison of the development of terminology in legal acts that explicitly protect persons with disabilities, it is particularly important to gain insight into the legal practice of protecting persons with disabilities in their violated human rights, regardless of terminology. The paper will show that the legislation was not fully applied in accordance with the regulated norms through “equal rights for all” to persons with disabilities, hence violating their legal protection. The review and analysis of legislative norms through the development of human rights and terminology as a guarantee of protection for persons with disabilities in terms of their right to prove a violation of any of their human rights will show the shortcomings of their protection up until the onset of the rightfully regulated terminology and recent case law. It is therefore necessary to question whether the protection of the human rights of persons with disabilities is in practice linked to accurate terminology in legal acts. The paper will question whether the initially broad and general terminology in the protection of their rights contributed to this.

Keywords: human rights, persons with disabilities, protection of persons with disabilities.